

Introducció

El número 17 d'aquesta revista continua oferint als lectors de tot el món balanços de temes diversos de totes les edats de la història de les terres de parla catalana. El primer està dedicat als coneixements actuals que es tenen, a partir de les exploracions arqueològiques, sobre la difusió de l'agricultura i la ramaderia en aquesta zona durant el sisè i el quart mil·lenni de la nostra era, el llarg període que tradicionalment s'ha denominat Neolític abans de l'aparició d'útils de metall. Una revolució dels mitjans de subsistència de la humanitat, que marcà profundament les poblacions del litoral més occidental de la Mediterrània.

El segon article estudia la trajectòria de les relacions entre la institució catalana que representava el país d'un costat i la monarquia de l'altre entre els segles XIII i XV, una assemblea que es reunia de forma discontinua, convocada pel monarca, i que estava composta de forma orgànica i corporativa de tres braços o estaments: l'eclesiàstic, el nobiliari i el que representava les ciutats amb règim propi. Més que en altres regnes europeus, la monarquia es veié aquí limitada per la representació de «la terra», fet que donà lloc al que s'ha denominat pactisme català i que es pot considerar un constitucionalisme antic, encara no democràtic, però oposat al poder il·limitat del monarca i dels seus oficials. El sistema funcionà fins als conflictes del segle XV, amb una guerra civil de la qual sortí afeblit el constitucionalisme medieval, però sobrevisqué dins de la monarquia hispànica durant els segles XVI i XVII, si bé amb un conflicte armat a mitjan del XVII, quan la monarquia hispànica aspirà a esdevenir absoluta com a la resta d'Europa, tema que serà objecte d'un altre article en el número següent de *Catalan Historical Review*. Precursor de les llibertats contemporànies, però diferent del liberalisme polític, aquell constitucionalisme medieval és analitzat aquí en el seu desenvolupament alhora que es posa en relleu el seu corporativisme orgànic, on el privilegi era compatible amb les llibertats igual que passava a la resta d'Europa.

A principis dels anys vint del segle XVI aquest sistema entrà en crisi al Regne de València i al de Mallorca amb revoltes a la vegada polítiques i socials que desafien el règim senyorial recolzat per la monarquia del Carles I d'Espanya i V d'Alemanya, un conflicte que es produí a començaments del que s'ha denominat edat moderna. S'ofereix aquí un balanç actual de les causes i conseqüències d'uns moviments que acabaren frustrats i que no són homologables als de l'edat que denominem contemporània —segles XIX i XX— encara que presenten elements de reivindicació relacionats amb la representació de les classes populars i la millora de les seves condicions de vida.

Pel que fa a la història de Catalunya al segle XVIII, una època de creixement econòmic on s'originaren les bases

del posterior desenvolupament que diferenciaria Catalunya de la resta de la península Ibèrica, s'ha debatut fins ara en quina proporció fou deguda al dinamisme social intern o a la política dels primers reis de la casa de Borbó a Espanya. A aquest tema es dedica un quart article d'aquest número. Atribuir l'enlairament econòmic català del segle XVIII al despotisme més o menys il·lustrat del poder central espanyol seria tan discutible com establir una relació semblant entre el salt endavant de l'economia de Catalunya en els anys seixanta del segle XX i la política de la dictadura franquista, allò que es digué en castellà *desarrollismo*. Certament, tant en un cas com en l'altre la reducció d'obstacles i traves i una limitada tendència liberalitzadora en l'àmbit econòmic —que no en el polític— permeteren recuperar el temps perdut arran de les destruccions i les polítiques dels règims absolutistes imposats gràcies a les victòries militars sobre el país tant el 1714 com el 1939. Però fou el dinamisme intern de l'economia catalana en el segle XVIII el que jugà un paper decisiu més que no pas els canvis en el sistema tributari i en el control estatal del comerç amb les possessions espanyoles a Amèrica. Catalunya no sortí beneficiada de la desfeta del 1714 com alguna historiografia espanyola ha donat a entendre. Més aviat, la Guerra de Successió i les seves conseqüències interromperen i endarreriren un redreçament econòmic que havia començat en els darrers decennis del segle XVII sense cap factor polític que l'afavorís directament. A la coberta es reproduïx un gravat francès de la ciutat de Barcelona i el seu port durant la guerra angloespanyola de 1739-1748.

Arran del cinquantenari de la mort de Picasso, l'any 2023 es va rememorar l'obra i la figura d'un artista de fama internacional que, sense haver nascut a Catalunya i malgrat haver generat la major part de la seva obra a París, conservà sempre una vinculació amb les terres catalanes a partir de la seva formació a Barcelona a començaments del segle XX, tal com s'explica en un altre article d'aquest número de *Catalan Historical Review*. El darrer vincle de l'artista amb Catalunya és l'actual Museu Picasso de Barcelona, obert el 1963. Conté més de quatre mil obres seves, cedides per col·leccionistes com Sabartés i d'altres juntament amb Picasso mateix.

El número 17 de *Catalan Historical Review* es tanca amb les semblances de quatre nous membres de la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans i amb l'habitual relació de les publicacions de temàtica històrica de tot l'Institut d'Estudis Catalans durant l'any 2023.